

KINH TẾ - XÃ HỘI

KINH TẾ VÀ KẾ HOẠCH CÔNG NGHIỆP HOÁ NỀN KINH TẾ CỦA CHÍNH PHỦ HUGO CHAVEZ

Nguyễn Hồng Sơn

Việt Nam và Venezuela chính thức thiết lập quan hệ ngoại giao vào ngày 18/12/1989. Ngày 17/9/2004, Đại sứ quán nước ta, ông Phạm Tiến Tư trình uỷ nhiệm thư lên Tổng thống Hugo Chavez, ông Chavez đã ca ngợi chủ nghĩa anh hùng cách mạng Việt Nam trong đấu tranh giải phóng dân tộc. Ngày 31/7/2006, Tổng thống Hugo Chavez chính thức thăm Việt Nam, tai nghe, mắt thấy những thành tựu tuyệt vời trong sự nghiệp đổi mới, cải cách kinh tế - xã hội định hướng xã hội chủ nghĩa của Đảng và Nhà nước ta. Trong các buổi tiếp kiến các vị lãnh đạo Đảng và Nhà nước ta, ông đã hết lời ca ngợi những thành tựu này. Trăm nghe không bằng một thấy, những thành tựu này có lẽ đã để lại nhiều ấn tượng tốt đẹp trong ông sau khi về nước, cho nên trong lời phát biểu ở buổi phát thanh "Alô Tổng thống" chiều Chủ nhật hàng tuần, ngày 29/1/2007 ông khẳng định, không có thế lực nào có thể ngăn cản được quyết tâm xây dựng chủ nghĩa xã hội thế kỷ XXI ở Venezuela (Báo Nhân dân, ngày 30/1/2007).

Bài viết này xin giới thiệu thực trạng kinh tế và kế hoạch công nghiệp hoá nền kinh tế phục vụ ý tưởng xây dựng CNXH của chính phủ ông Hugo Chavez.

Trước tiên, có lẽ cũng nên biết qua về địa lý và lịch sử nước này.

Đại cương về địa lý và lịch sử

Venezuela là nhà nước cộng hoà, ở Nam Tây bán cầu, Bắc và Đông Bắc giáp vịnh Caribbean, gần Trinidad-Tobago, Đông và Đông Nam giáp Guyana; Tây và Tây Nam giáp Colombia. Diện tích trên 916 nghìn km²; dân số: 27 triệu người (2006); Thủ đô: Caracas; Quốc khánh: ngày 5/7; ngôn ngữ: tiếng Tây Ban Nha. Venezuela do Columbus khám phá ra vào năm 1498, sau đó một năm bị thực dân Tây Ban Nha xâm lược, là một trong những nước đầu tiên trong khu vực Mỹ Latinh nổi dậy (1810) chống ách thống trị của ngoại xâm, và đã giành được độc lập vào năm 1821, sau đó nhiều năm nằm trong liên minh với Colombia và Ecuador để cùng nhau bảo vệ chủ quyền của mình, năm 1830, tách khỏi liên minh này, trở thành quốc gia hoàn toàn độc lập.

Venezuela là quốc gia giàu tài nguyên, khoáng sản. Về nông nghiệp, có lúa, ngô, chuối, cà phê, sản phẩm chăn nuôi, sữa v.v... Về khoáng sản, có quặng sắt, vàng bạc, nhôm, bôxít, đặc biệt là dầu mỏ, hơi đốt trữ lượng rất lớn. Năm 2004, Venezuela khai thác được 164 triệu thùng dầu mỏ, xếp hàng

thứ bảy trong 10 nước khai thác nhiều dầu mỏ nhất thế giới trong năm này.

Chủ tịch một tập đoàn dầu mỏ của Mỹ ở Venezuela cho rằng, về trữ lượng dầu mỏ hiện nay có thể nói Venezuela là Arab Saudi của Mỹ Latinh. Do vậy, ông cho rằng, các tập đoàn dầu mỏ lớn của thế giới không thể không quan tâm các mỏ dầu của Venezuela, đến điển biến chính trị, kinh tế - xã hội của nước này.

Diễn biến chính trị vừa qua

Báo giới Động - Tây đưa tin cho biết, ngày 3/12/2006 ông Hugo Chavez tái đắc cử Tổng thống nhiệm kỳ 3 với số phiếu thuyết phục các chính khách và dư luận xã hội toàn cầu, củng cố thêm vị thế của ông và chính phủ ông tin tưởng vào đường lối và chiến lược phát triển kinh tế - xã hội đúng đắn trong 8 năm ông cầm quyền vừa qua, khuyến khích chính phủ ông hăng say đổi mới phương pháp tư duy, lãnh đạo, cải tổ nền kinh tế, cải cách xã hội nhằm đưa Venezuela từng bước xây dựng xã hội mới, thoát khỏi chủ nghĩa tư bản, thoát khỏi đói nghèo.

Ngày 10/1/2007 ông Hugo Chavez chính thức nhậm chức Tổng thống nhiệm kỳ 3 (2007-2013). Trước đó 2 ngày ông đã thành lập chính phủ mới, gồm 27 thành viên, trong đó, lập thêm 2 bộ mới là: Bộ Viễn thông và Bộ Thổ dân. Trong bài phát biểu sau lễ công bố chính phủ mới, ông Hugo Chavez cho biết, chính phủ của ông sẽ tiếp tục thúc đẩy các cải cách kinh tế - xã hội nhằm xây dựng nước Venezuela theo đường lối XHCN kiểu Venezuela với cái tên mới là Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Venezuela. Ông đề nghị tăng cường quyền lực cho Quốc hội, cho phép nhà nước sở hữu các ngành kinh tế chiến lược, ông cho biết sắp tới sẽ quốc hữu hoá công ty điện lực, viễn thông, sẽ mở rộng sự kiểm soát của nhà nước đối với lĩnh vực ngân hàng.

Trên chương trình phát thanh "Aló Tổng thống" chiều Chủ nhật hàng tuần, ngày 29/1/2007 ông Hugo Chavez khẳng định rằng, không thể lực nào có thể ngăn cản được quyết tâm xây dựng "chủ nghĩa xã hội thế kỷ 21 ở Venezuela", bởi vì phần lớn người dân nước này đều muốn thoát khỏi chủ nghĩa tư bản. Ông kêu gọi các tầng lớp chính trị - xã hội Venezuela đi theo CHXH đang được tạo dựng hãy nỗ lực hết mình, bằng sự hợp lực của mọi trái tim, khối óc và bàn tay để thực hiện thành công ý tưởng XHCN ở nước mình. Trong bài phát biểu nói trên, ông bác bỏ nguồn tin cho rằng, chính phủ nước ông sẽ quốc hữu hoá các tài sản cá nhân là những ngôi nhà thứ hai, hoặc xe hơi đắt tiền của người giàu.

Tình hình kinh tế hiện nay

Các nhà bình luận thời sự quốc tế cho rằng, sở dĩ ông Hugo Chavez thắng cử giòn giã, liên tiếp 3 nhiệm kỳ Tổng thống Venezuela, sự kiện hiếm có trên chính trường quốc tế, chủ yếu là do sự điều hành, chỉ đạo của ông đã đi vào cuộc sống, phát huy hiệu quả, góp phần làm cho nền kinh tế Venezuela từng bước thoát khỏi khó khăn trong 8 năm ông cầm quyền, rồi tăng trưởng tuy ở mức thấp nhưng liên tục, năm sau cao hơn năm trước. Ví dụ, nếu năm 2004 - GDP đạt 110 tỷ USD, GDP/người đạt 4.249 USD, thì năm 2005 tương tự là - 132,6 tỷ USD (tăng $\approx$ 2%) và 5.026 USD (tăng 9,3%); năm 2006 ước tính GDP là 164,4 tỷ USD (tăng $\approx$ 2,9%), còn GDP/người - 6.099 USD (tăng 7,5%). Đó là chưa kể thiếu hụt ngân sách, nợ nhà nước so với GDP đều giảm. Ví dụ, nếu năm 2003, thiếu hụt ngân sách tương đương 5,8%, nợ nhà nước tương đương 50,4%, thì năm 2004 - tương tự - giảm còn 3,6% và 39,6%; năm 2006 - ước tính còn 0,5% và 32,1% GDP. Kết dư thanh toán vãng lai và dự trữ ngoại tệ tăng dần. Chẳng hạn, nếu năm 2003 kết dư

thanh toán vãng lai tương đương 13,7% GDP; dự trữ ngoại tệ tương đương 16,7% GDP; thị tương tự năm 2004 là 12,5% và 24,2% GDP; năm 2005 là 19,1% và 30,4% GDP; năm 2006 ước tính là 17,5% và 35,4% GDP; dự đoán năm 2007 là 17,6% và 41,1% GDP. Sáu tháng đầu năm 2006, kim ngạch nhập khẩu đạt 15,6 tỷ USD (tăng 29,6%), kim ngạch xuất khẩu - đạt 33,8 tỷ USD, thặng dư ngoại thương là 18,8 tỷ USD.

Thất nghiệp từ 16,8% năm 2003 giảm ước tính còn 9,5% năm 2006, góp phần ổn định trật tự xã hội, khiến đa số cử tri Venezuela đặt niềm tin và hy vọng vào những cải cách kinh tế - xã hội trong tương lai của chính phủ Tổng thống Chavez, giúp ông thắng cử tổng thống nhiệm kỳ 3 với số phiếu vượt trội, khiến các đối thủ cạnh tranh cũng phải "tâm phục, khẩu phục", báo giới toàn cầu hết lời ca ngợi.

Đạt được kinh tế tăng trưởng liên tục, xã hội ổn định như hiện nay, theo các chuyên gia báo Đức (FAZ), có phần đóng góp không nhỏ của yếu tố dầu mỏ. Nhờ bùng nổ dầu mỏ, giá dầu leo thang liên tục trong 2 nhiệm kỳ ông Hugo Chavez làm Tổng thống, đã giúp Venezuela tăng được thu nhập về xuất khẩu dầu mỏ (chiếm khoảng 90% tổng kim ngạch xuất khẩu). Ví dụ, báo Nhân dân ngày 7/7/2006 (tr. 8) đưa tin cho biết, ngày 5/6/2007 tại thị trường dầu mỏ New York - giá dầu thô giao tháng 8/2006 leo thang lên tới 75,19 USD/thùng (tăng 1,26 USD/thùng so với hôm trước), còn tại thị trường London - giá dầu thô Brent - giao tháng 8/2006 leo thang lên tới 73,98 USD/thùng (tăng 1,46 USD/thùng), sau đó giá dầu mỏ thế giới giảm dần đã có thời điểm chỉ còn xoay quanh 50 USD/thùng, nhưng tới ngày 22/2/2007 giá dầu mỏ thế giới lại leo thang lên gần 61 USD/thùng (xem Bản tin thị trường sau 24 giờ ngày 23/2/2007).

Do vậy, doanh thu xuất khẩu dầu mỏ của Venezuela từ năm 2003 đến nay tăng trên 2 lần (mặc dù không tăng sản lượng khai thác), góp phần làm tăng thêm tiềm lực tài chính cho đất nước, cho phép chính phủ ông Hugo Chavez trong 6 tháng đầu năm 2006 chẳng những tăng được 56% kinh phí dự kiến dành cho các chương trình phát triển kinh tế - xã hội, xoá đói giảm nghèo, mà còn có khả năng tài chính làm nghĩa vụ quốc tế. Chẳng hạn, báo Nhân dân ngày 9/8/2006 đưa tin cho biết, hiện nay mỗi ngày Venezuela cung cấp cho các nước khu vực Mỹ Latinh 262 nghìn thùng dầu với giá ưu đãi, thấp hơn bình quân 10,2 USD thùng so với giá thị trường thế giới, trong đó, các nước thuộc dự án năng lượng Petro Caribbean, được giảm giá nhiều nhất - thấp hơn 14,71 USD/thùng (gồm: Jamaica, CH Dominica, Saint Vincent & Grenadines, Haiti, Dominica); các nước được giảm 9,19 USD/thùng gồm: Argentina, Uruguay, Paraguay và Bolivia. Cuba được giảm ít nhất 7,4 USD/thùng, nhưng được thanh toán thông qua trao đổi trực tiếp trên cơ sở hiệp định hợp tác hai bên. Tổng lượng dầu cung cấp ưu đãi trong năm 2006 lên tới 95,63 triệu thùng, trị giá vào khoảng 5,5 tỷ USD. Mới đây, báo Nhân dân ngày 13/1/2007 còn đưa tin cho biết, Venezuela sẽ xây dựng nhà máy lọc dầu công suất 150 nghìn thùng/ngày giúp Nicaragua giảm khó khăn về nhiên liệu; 80% nguồn điện của nước này là nhiên liệu. Giá dầu thế giới cao đã khiến Nicaragua lâm vào khủng hoảng năng lượng. Tổng thống Hugo Chavez khẳng định sẽ giúp Nicaragua không còn gặp bất cứ vấn đề gì về nhiên liệu. Trong buổi tiếp kiến Tổng thống Nicaragua ngày 11/1/2007 tại thủ đô Managua, ông Hugo Chavez cho biết, đường ống dẫn hơi đốt đang được xây dựng nối liền Venezuela với Bolivia có kế hoạch mở rộng tới Panama, sẽ tới

Nicaragua - một trong những nước nghèo nhất Mỹ Latinh.

Mới đây Venezuela còn dành 15 triệu USD (gấp khoảng 10 lần Mỹ) giúp Bolivia khắc phục bão lũ vừa xảy ra ở nước này.

Có lẽ vì những lý do nói trên mà các nhà bình luận thời sự quốc tế cho rằng, dầu mỏ và bùng nổ giá dầu mỏ trong thời gian qua cũng có thể được coi là tác nhân quan trọng chẳng những giúp ông Hugo Chavez thực hiện được nhiều mục tiêu kinh tế - xã hội trong các chương trình cải cách của mình, tập hợp được đông đảo các tầng lớp xã hội xung quanh Chính phủ Tổng thống Chavez, giúp ông đắc cử Tổng thống nhiệm kỳ 3, mà còn giúp ông có đủ niềm tin và thực lực về kinh tế lẫn chính trị lôi cuốn các chính khách khu vực Mỹ Latinh và thế giới ủng hộ đường lối đổi mới đất nước thông qua các chương trình cải cách kinh tế - xã hội của chính phủ ông.

Tuy nhiên, trong quá trình cải tổ nền kinh tế nhằm bảo vệ chủ quyền về các nguồn tài nguyên thiên nhiên, nhất là nguồn dầu mỏ khi Chính phủ ông Hugo Chavez cho biết, nước ông sẽ lập lại trật tự trong lĩnh vực dầu mỏ, huỷ bỏ các hợp đồng khai thác dầu mỏ đã ký với các chính phủ tiền nhiệm và yêu cầu ký lại các hợp đồng này theo các điều kiện mới với mức thuế suất cao hơn, như thế thì thu nhập của các tập đoàn khai thác dầu mỏ ở đây sẽ bị giảm, do vậy bị các tập đoàn này chống lại kịch liệt.

Nhưng do lập trường đúng đắn, kiên định của ông Hugo Chavez lại được đông đảo các tầng lớp xã hội ủng hộ, hơn nữa, với giá dầu mỏ hiện nay cao hơn nhiều lần giá dầu hồi thập niên 90, hồi ký các hợp đồng cũ vừa qua, thì theo các nhà kinh tế, vẫn có lãi, chỉ có điều là dầu mỏ của Venezuela hàm lượng hắc ín cao, do vậy phải có thêm chi phí để tách lọc hắc ín khỏi dầu, làm lãi thu được chỉ khoảng trên dưới 20% so với 60% trước đây. Các nhà kinh tế cho

rằng, trong điều kiện cạnh tranh giữa các khu vực, các nền kinh tế, giữa ngành nghề ngày càng gia tăng như hiện nay, thì kiếm được mức lợi nhuận như vậy không mấy dễ dàng ở các ngành nghề khác. Có lẽ vì vậy mà nhiều tập đoàn dầu mỏ không rút vốn khỏi Venezuela, chấp nhận ký hợp đồng mới, ở lại làm ăn trên đất Venezuela, thể hiện đường lối cải cách kinh tế - xã hội, bảo vệ chủ quyền quốc gia của chính phủ ông Hugo Chavez là đúng đắn.

Kế hoạch công nghiệp hoá

Chính phủ ông Hugo Chavez cho biết, Venezuela cần công nghiệp hoá đất nước để đưa Venezuela ra khỏi tình trạng nông nghiệp lạc hậu, trở thành nước công nghiệp hiện đại ở khu vực Mỹ Latinh. Hơn nữa, năng lực sản xuất hiện có của Venezuela chỉ còn đáp ứng được tối đa là 92% nhu cầu kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội hoặc bị lạc hậu, lỗi thời, cần được tân trang đổi mới.

Theo kế hoạch công nghiệp hoá, nhiều thành phố, nhà máy hiện đại sẽ ra đời, phục hồi hoạt động của các nhà máy công xưởng vừa bị đóng cửa. Trong lĩnh vực luyện kim nhà nước sẽ tổ chức hệ thống các tổ hợp công nghiệp, gồm nhà máy khai thác và làm giàu quặng, luyện kim, sản xuất các loại sắt thép phục vụ sự nghiệp công nghiệp hoá, như nhà máy sản xuất ống dẫn dầu, làm tà vẹt đường sắt,... phục vụ vận chuyển hàng hoá, góp phần phát triển đồng đều kinh tế - dân trí giữa các vùng miền, giảm thiểu tình trạng lao động nhân lực, nhất là lao động ở nông thôn bỏ ra thành thị kiếm ăn gây mất trật tự.

Hiện nay, nhu cầu vật tư sắt thép phục vụ kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội ngày càng tăng, như nền kinh tế đang cần nhiều ống dẫn dầu - hơi đốt để mở rộng diện phục vụ sản xuất và sinh hoạt hàng ngày.

Ví dụ, theo kế hoạch Simbre petrolera, đến tháng 12/2012 tập đoàn dầu mỏ quốc gia PDVSA phải lắp đặt được ít nhất 10 nghìn km đường ống dẫn dầu; ngành đường sắt phải tạo ra mạng lưới đường sắt rộng khắp, nối liền từ trung tâm kinh tế tới các vùng miền của tổ quốc với tổng chiều dài là 4 nghìn km để phục vụ giao lưu hàng hoá, phát triển kinh tế - xã hội bền vững đồng đều ở các vùng miền. Còn ngành vận tải phải đóng mới nhiều tàu chở dầu để tự vận chuyển dầu từ nơi sản xuất đến nơi tiêu dùng nhằm đem lại thu nhập cao nhất cho đất nước từ nguồn dầu mỏ. Nguồn tin từ Venezuela cho biết, tháng 10/2006, một công ty đóng tàu của Brazil đã nhận sẽ xây dựng cho Venezuela nhà máy đóng tàu chở dầu.

Bên cạnh trung tâm công nghiệp luyện kim nói trên, ở miền Đông nước này cũng sẽ mọc lên các thành phố mới, sẽ xây dựng nhà máy khai thác, chế biến quặng nhôm, khai thác và chế tác kim cương và các nhà máy sản xuất xi măng, vừa nhằm hạn chế nhập nội xi măng, vừa tạo thêm công ăn việc làm, giảm thất nghiệp. Kinh phí xây dựng nhà máy xi măng này, ông Hugo Chavez cho biết, vào khoảng 221 triệu USD, hàng năm cho ra lò ít nhất là 1 triệu tấn xi măng. Tham gia xây dựng nhà máy này còn có Iran.

Ngoài ra, ở phần miền Đông đất nước này cũng sẽ xây dựng một số nhà máy khác, như nhà máy giấy, nhà máy vật liệu xây dựng, nhà máy cán bông, nhà máy sản xuất tấm lợp bằng nhôm và nhà máy khai tuyến quặng. Kinh phí xây dựng các nhà máy này vào khoảng 700 triệu USD. Các nhà máy này gọi là doanh nghiệp sản phẩm xã hội (Empresa de Produccion Social - EPS), sẽ được xây dựng dưới sự bảo trợ của công ty vật tư quốc gia (Coniba) thành lập năm 2006. EPS là một trong những công cụ quan trọng góp phần phát triển kinh tế, giảm thiểu phụ thuộc vào vốn nước ngoài. Hoạt động sản xuất kinh

doanh ở đây do tập thể lao động quản lý, lãi thu được dành một phần cho tái sản xuất mở rộng, phần còn lại dùng làm phúc lợi công cộng,... đầu tư vào nhà ăn tập thể, nhà trẻ, trạm xá, bệnh viện v.v...

Phải công nghiệp hoá nền kinh tế còn vì nền kinh tế Venezuela hiện nay phát triển không đồng đều, rất có thể gây ra tình trạng mất cân đối giữa các lĩnh vực kinh tế. Ví dụ, trong 6 tháng đầu năm 2006, nếu tốc độ tăng trưởng của khu vực công nghiệp chỉ là 8,7%, thì ở khu vực xây dựng tăng 27,4%, khu vực dịch vụ giao thông liên lạc tăng 23,9%. Sở dĩ khu vực công nghiệp tăng thấp như vậy, theo các nhà kinh tế nước này, chủ yếu là do trong thời gian qua vốn đầu tư vào đây không nhiều, không đáp ứng được nhu cầu phát triển gia tăng.

Bên cạnh sự ra đời các nhà máy công xưởng mới, Chính phủ Venezuela cũng dự kiến khôi phục 6 nghìn doanh nghiệp vừa bị đóng cửa hoặc bị đe dọa đóng cửa. Các doanh nghiệp này sẽ được nhà nước cho vay tiền để phục hồi sản xuất, ưu tiên cho khu vực nông nghiệp, sản xuất chất dẻo tổng hợp, thuốc chữa bệnh, hoá phẩm, dệt may, giấy dếp, sản phẩm sắt, thép, xây dựng và du lịch. Có điều đáng nói ở đây là, những doanh nghiệp nhận sự trợ giúp (tiền vay) của nhà nước nhất thiết phải chấp hành nghiêm túc luật lao động, phải đảm bảo cho tập thể lao động tham gia giải quyết các vấn đề trong nhà máy, doanh nghiệp. Bằng cách này mà từ tháng 5/2005 đến nay đã cứu nguy được khoảng 600 doanh nghiệp không bị phá sản. Tính đến tháng 10/2006, tổng số kinh phí nhà nước dành cho công nghiệp hoá nền kinh tế đã lên tới 17 tỷ USD ■

Tài liệu tham khảo:

1. Các tin về Venezuela trên báo Nhân dân các ngày 4/11, 3/12/2006, 10/1 và 30/1/2007.
2. Địa lý thế giới - M. 1970 tr.
3. Kinh tế và kế hoạch công nghiệp hoá của Venezuela. Biki 7/07.